

Ірина Цвіркун

ФЕДІР ПИЛИПОВИЧ МАКСИМЕНКО

(Міжнародна наукова конференція)

Пам'яті видатного українського книгознавця та бібліографа Федора Пилиповича Максименка було присвячено міжнародну наукову конференцію, організовану та проведену 19 травня 1994 р. Інститутом українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України та науковою бібліотекою Львівського університету ім.І.Франка.

На конференції, яку відкрив директор бібліотеки М.Божко, були присутні вчені та науковці, представники майже всіх бібліотек Львова.

З основною доповіддю «Ф.П.Максименко: політичні виміри аполітичної бібліографії» виступив директор Інституту українознавства академік Я.Ісаєвич. Він розповів про життєвий та творчий шлях Максименка, що найтісніше пов'язаний з Всенародною Бібліотекою України (тепер - ЦНБ НАН України) та науковою бібліотекою Львівського університету. Людина всебічних знань, відомий дослідник історії книги, автор та редактор багатьох праць з бібліографії, книгознавства, історії, геології, літературознавства, мовознавства, Федір Пилипович не мав учених ступенів, хоча, безперечно, заслуговував їх. Його основною рисою як дослідника була наукова об'єктивність. Своєю діяльністю він пропагував стиль вільного розповсюдження інформації. З його ініціативи було створено бібліографію друкованих праць співробітників Львівського університету.

Визначний бібліограф Оксфорду Джон Сімонс надіслав листа, в якому висловив подяку організаторам заходу, присвяченого пам'яті його давнього приятеля і колеги. Сімонс завжди захоплювався працями Федора Пилиповича, здійсненням ним чітким розподілом літератури, високою бібліографічною технікою виконання робіт.

«Ф.П.Максименко: вчений і людина» - тема доповіді Я.Дашкевича, професора, директора Львівського відділення Інституту української археографії НАН України. Він познайомився з

Ф.Максименком 49 років тому в кабінеті директора ВБУ Ю.Меженка. Відтоді їх долі тісно пов'язані. У 1946 р., коли Максименко переїхав до Львова, сім'я Дашкевичів допомогла йому влаштуватися з помешканням.

Федір Пилипович був цінним і безкорисливим консультантом. Часто як редактор він настільки ґрунтовно переробляв праці авторів, що практично ставав їх співавтором. Не афішуючи своїх політичних поглядів, Федір Пилипович плідно працював як бібліограф, історик, крає- та книгознавець.

Листування - це окрема цікава сторінка життя Ф.Максименка. Професор Я.Дашкевич запропонував зібрати та опублікувати його епістолу.

«Спомин здалека» надіслав на конференцію Едвард Касинець (Нью-Йоркська публічна бібліотека), де зазначено, що найважливіший внесок Ф.Максименко зробив у краєзнавчу бібліографію, опублікувавши «Матеріали до краєзнавчої бібліографії по історії України, 1847-1929: Список бібліографічних праць, що стосуються окремих місцевостей УРСР, Бесарабії, Дону й Криму» - К., 1930. Він, можливо, найбільш відомий своїми працями з бібліографії інкунабул (зберігаються у бібліотеці Львівського університету) та кириличних стародруків, виданих у Львові в 1574-1800 рр. На жаль, деякі з них вийшли настільки малим тиражем, що доступні читачам лише найбільших бібліотек Заходу, таких, як Нью-Йоркська публічна бібліотека.

«Бібліографічна спадщина Ф.Максименка, - наголошує Е. Касинець, - ще десятки років приносить користь ученим з обох берегів Атлантики, оскільки він запалив багато інтелектуальних вогнищ за час свого 86-річного перебування на Землі. Вогнищ, які в сьогоднішній пострадянській Україні горять все яскравіше».

Декан геологічного факультету Львівського університету професор О.Матковський дав високу оцінку бібліографічній діяльності ювіляра в галузі природознавчих наук. Так, дуже корисні для науковців його роботи з палеонтології. Протягом майже 20-ти років друкував Максименко

на сторінках «Минералогического сборника» Львівського товариства по мінералогії бібліографію мінералогії України. Доповідач відзначив надзвичайну цінність кваліфікованої допомоги, яку Федір Пилипович надавав йому протягом багатьох років з неодмінною увагою і теплотою.

Вчений секретар НБ В.Кутик у своїй доповіді підняв питання про створення професіограми бібліографа, яка визначає основні риси фахової діяльності та якості, що мають бути здобуті ним при підготовці до неї. Найкращим засобом для цього, вважає доповідач, є аналіз характеру і стилю праць бібліографів. У роботах Ф.Максименка це, передусім, розуміння бібліографічних фактів як наукових. Це можливо тільки при ґрунтовному знанні відповідної галузі (з її історією та історіографією) та знанні цілого комплексу книгознавчих дисциплін. Підготовка бібліографів такого типу мала б здійснюватися на спеціальній університетській кафедрі книгознавства, бібліографії та бібліотечної справи. Після трьохрічного навчання на певному факультеті студенти повинні пройти, зокрема, широкий курс галузевої бібліографії, історії та мистецтва книги, історії головних книгозбірень та архівів тощо. В.Кутик запропонував створити таку кафедру у Львівському університеті та надати їй ім'я Ф.П.Максименка.

Канд. мед. наук доцент М. Оборін розповідав про насолоду творчого спілкування з Ф.Максименком, що тривало протягом трьох десятиріч. Разом з Федором Пилиповичем, О.Подряжанським та Я. Ісаєвичем вони відтворили бібліографію Юрія Дрогобича. Завдяки Максименку М.Оборін отримав відомості про ґравюру міста Терехтемирова, де знаходився запорозький шпиталь. Тепер зображення Терехтемирівського монастиря можна побачити у трьох виданнях «Історії медицини».

У 60-х роках почала видаватися Українська Радянська Енциклопедія, на сторінках якої при глідній допомозі Ф.П.Максименка опубліковано 80 статей про видатних лікарів.

Федір Пилипович зібрав унікальну бібліотеку, котра після його смерті опинилася в Києві. М.Оборін вважає, що найкращою даниною пам'яті Ф.Максименка стало б видання каталога його книгозбірні.

Про діяльність Ф. Максименка на посаді заступника директора та завідуючого відділом рідкісних книг НБ Львівського університету розповіла заслужений працівник культури України В. Потаїчук. Велика заслуга Максименка в тому, що він не тільки стежив за комплектуванням новими виданнями з профілю діяльності вузу, а й багато зробив для поповнення фондів літературою минулих років. Високого рівня у діяльності міжнародного книгообміну та МБА бібліотека

набула завдяки саме його зв'язкам. Це збагачувало фонди і поліпшувало інформацію про досягнення світової науки, підносило авторитет нашої НБ.

Федір Пилипович створив відділ рукописів і рідкісних книг, відбираючи найцінніші видання із загального фонду бібліотеки, і докомплектував його виданнями з інших книгозбірень світу. Наприклад, у 1955 р. було отримано нові матеріали про діяльність Івана Федорова. Серед них повну фоторепродукцію «Граматики», виданої першодрукарем у Львові в 1574 р. Єдиний у світі примірник, з якого зроблено цю репродукцію, зберігається в бібліотеці Гарвардського університету в США. Канд. філол. наук, доцент кафедри книгознавства Українського поліграфічного інституту М.Бутрин розповів про педагогічний талант ювіляра, який започаткував вивчення основ бібліографії в київському та львівському університетах. Його лекції з бібліографії та історії книги слухали аспіранти й студенти названих вузів, українського поліграфічного інституту, Львівського філіалу Харківського бібліотечного інституту, учні Львівського культпросвітнього училища. Максименко виступав на зборах авторів, які брали участь у створенні 26-томної «Історії міст і сіл України». На допомогу їм він підготував бібліографічний покажчик «Збір історичних відомостей про населені пункти Української РСР», який вмістив комплексні краєзнавчі джерела історичного характеру про населені місцевості України українською, російською, польською, німецькою та французькою мовами.

У доповіді «Традиції Ф.П.Максименка в роботі науково-бібліографічного відділу НБ Львівського університету» завідувача відділом Г.Домбровська підкреслила, що Федір Пилипович був людиною глибоких знань, невтомним працівником, який своїм власним прикладом виховував у молодих бібліографів відчуття професійної гідності.

Сьогодні бібліографи НБ продовжують традиції, закладені Ф.П.Максименком. Відділ бібліографії спрямовує свою роботу на популяризацію відомих особистостей України. Протягом останніх років видано два покажчики під назвою «Українознавство у Львівському університеті», прикнижкові бібліографії про вчених нашого вузу - професорів Т. Возного, І.Ковалика, Л.Дутчака. Спільно з кафедрою історії слов'янських країн підготовлено та видано бібліографічний покажчик «М.Драгоманов і Галичина». З метою поширення та утвердження української мови як державної складено покажчик «Культура української мови».

Д-р іст. наук Інституту українознавства, професор М.Верников порушив питання про присвоєння звання заслуженого працівника культури України Ф.П.Максименку посмертно.

Працівникам бібліотеки він побажав ніколи не втрачати притаманного їм старшому колезі доброзичливого ставлення до читачів.

Відділ рукописів та рідкісних книг підготував велику книжкову виставку - «Максименко Федір Пилипович - видатний український бібліограф і книгознавець. 4.02.1897 - 6.07.1983». Література розподілялася по розділах: основні праці Ф.П.Максименка; статті, рецензії, інші матеріали інформаційного характеру; праці, що вийшли під редакцією та за консультуванням Ф.П.Максименка; література про ювіляра; книги, подаровані йому з подякою від авторів.

У першому розділі експонувалися особисті примірники автора. Зокрема примірник видання «Першодруки (інкунабули) наукової бібліотеки Львівського університету: Каталог. - Львів, 1958» цікавий тим, що до нього додані вступ та ілюстрації, відкинуті видавництвом з міркувань економії. Авторський примірник «Кириличних стародруків українських друкарень, що зберігаються у Львівських збірках (1574-1800): Зведений каталог. - Львів.: Вища шк., 1975» майже вдвічі більший, ніж його друковані «брати» за

рахунок додатків; вступу російською мовою на 23-х сторінках (значно ширший надрукованої передмови), 54 фотографій до описаних стародруків. У розділі «Книги, даровані Ф.П.Максименкові з вдячністю від авторів» експонувалися праці професора М.Гембаровича, І.Гузар, В.Ніколаєва, доктора Гарвардського університету Патриції К.Грімстед, професорів Верникова, Е.Немировського та ін. Почесне місце відводилося Ф.Максименкові серед учених світового рівня як фахівцю. Свідченням цього може бути «Инвентарь инкунабулов. Вып. 3» / ГБЛ. Отдел редких книг. - М., 1979, надісланий Федору Пилиповичу професором Е.Немировським з поміткою: «Буду благодарен, если сочтете возможным сделать замечания и указать ошибки».

Конференція ухвалила: скласти та видати збірник праць Ф.Максименка; розпочати збирання матеріалів для створення в бібліотеці його меморіального фонду; проводити читання, присвячені видатному бібліографу; порушити перед ректором Львівського університету клопотання про надання імені Ф.П.Максименка науково-бібліографічному відділу бібліотеки.

Література про Ф.П.Максименка

Бутрин М.А. Федір Пилипович Максименко: Бібліогр. покажчик / Ред. М.П.Гуменюк. - Львів, 1983. - 31 с.

Корнейчик И.И. (Ф.Ф.Максименко: К 70-летию со дня рожд.) // Сов. библиогр. - М., 1967. - №2. - С.87-89.

Ровнер О.С., Шелихова Н.М. Видатний бібліограф: (До 70-річчя з дня народж. Ф.П.Максименка) // Укр. іст. журн. - 1967. - №2. - С.132-133.

Корнейчик И.И. Славний шлях: (До 70-річчя Ф.П.Максименка) // Бібліотекознавство та бібліографія: Міжвід. респ. зб. ст. - Х., 1969. - Вип. 6. - С.143-150.

Федір Пилипович Максименко: (Список праць Ф.П.Максименка та література про нього) // Бібліотекознавство та бібліографія. - 1972. - Вип. 12. - С.141-145.

Немировский Е.Л. О библиотеках, книголюбях и «фальсификаторах». Гл. из док. повести (Разд.) Письмо из Львова // Альманах библиофила. - М., 1978. - Вып. 5. - С.186-188.

Белоконь С.И. Библиотека Федора Филипповича Максименко (1897-1983) // Актуальные проблемы теории и истории библиофильства: (Тез. сообщ. 3-й Всесоюз. науч.-практич. конф.) - Л., 1989. - С.108-111.

Немировский Е.Л. Путешествие к истокам русского книгопечатания. Кн. для учащихся. - М.: Просвещение, 1991. - Гл.8.

Потайчук В.К. Федір Пилипович Максименко (5.02.1897 - 6.07.1983) // Вузівська бібліотека: Історія. Теорія. Досвід роботи: (Зб. праць) - Львів, 1992. - Вип.1. - С.70-76.

Бутрин М.А. Пам'яті видатного українського бібліографа // Вузівська бібліотека. - 1992. - Вип. 1. - С.77-81.

Дашкевич Я. Народа нездійснених мрій: (Про грудневу нараду 1945 р., присв. складанню бібліографії укр. книги) // Бібліот. вісник. - 1993. - №3-4. - С.30-35.

Меженко Ю.О. Завдання, обсяг та джерела роботи: Доп. на нараді бібліографів, присв. складанню «Бібліографії укр. книги, 1798-1914 рр.» 21-22 груд. 1945 р. // Бібліот. вісник. - 1993. - №3-4. - С.32-35.

***

Максименко Федір Петрович // УРЕ. - 2-е вид. - 1981. - Т.6. - С.320.

Максименко Федір // Енциклопедія українознавства: Словник. частина. - Мюнхен, 1962. - Т.4. - С.1441.

Віра Попроцька

ЗАХИСТ ДИСЕРТАЦІЙ

21 червня 1994 р. засідання спеціалізованої Ради по захисту дисертацій у ЦНБ ім. В.І.Вернадського було присвячене розгляду трьох дисертаційних праць співробітників Бібліотеки. Захист дисертацій на цій Раді (утворена 1993 року) відбувся вперше.

У дисертації О.М.Гальченко (зав. сектором ЦНБ) «Оправа українських рукописних книг та стародруків як об'єкт кодикографії» оправа розглядається як складова частина кодексу й стародруку в її матеріально-конструктивній формі та функціональному змісті. Пропонується система кодикографічного аналізу оправи, подається

© Попроцька Віра Григорівна, Київ, 1994

структура комплексного її опису в цілому та елементів оправи зокрема, визначається термінологія всіх складових частин книги. Схему опису формалізовано та пристосовано для комп'ютерних технологій.

У дослідженні визначено структуру й функції оправи як невід'ємної частини книги та запропоновано схему кодикографічного опису для істориків книги, археографів, кодикологів. Розроблено загальний понятійний апарат для української бібліопегістики, встановлено основні дефініції.

У дисертації Т.В.Добко (науковий співробітник ЦНБ) «Масові бібліотеки України в культурному